

ญี่ปุ่นให้บทเรียนลดพลังงาน

วรากรณ์ สามโกเศศ
มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต

คนญี่ปุ่นได้แสดงออกถึงความมุ่งมั่นของความเป็นมนุษย์ในยามวิกฤตแก่ชาวโลกเมื่อไม่กี่เดือนที่ผ่านมาไปนี้อย่างน่าทึ่ง และขณะนี้กำลังสอนบทเรียนเรื่องการประหยัดพลังงานให้แก่เพื่อนร่วมโลกอีกครั้ง

ปริมาณไฟฟ้าที่คนญี่ปุ่นใช้กันทั่วประเทศประมาณร้อยละ 30 มาจากพลังงานปรมาณูจำนวน 54 เครื่อง ความจำเป็นต้องปิดโรงงานไฟฟ้าปรมาณูขนาดใหญ่ที่ Fukushima และอาจต้องปิดลงหมดในเวลาต่อไปหากสังคมไม่ไว้ใจพลังงานประเภทนี้ ทำให้ทางการญี่ปุ่นต้องเริ่มโครงการรณรงค์ “Super Cool Biz” เพื่อประหยัดไฟฟ้า

ขณะนี้โรงงานไฟฟ้าปรมาณู 17 เครื่องเท่านั้นที่ทำงานผลิตกระแสไฟฟ้า ถึงแม้สิงหาคมจะเป็นเดือนที่ร้อนที่สุดก็ตาม เท่าที่ผ่านมาโครงการเดินไปได้ดีด้วยความร่วมมือของคนญี่ปุ่นทั่วประเทศ

ถึงแม้ในปัจจุบันญี่ปุ่นจะได้ชื่อว่าเป็นนักประหยัดพลังงานไฟฟ้าเพราะบริโภคไฟฟ้าต่อคนน้อยกว่าคนอเมริกันถึงหนึ่งเท่าตัวอยู่แล้วก็ตามแต่ก็ยังไม่พอ ในบริเวณโตเกียวทางการญี่ปุ่นตั้งเป้าลดการใช้ไฟฟ้าลงร้อยละ 15 ระหว่างเวลา 9 โมงเช้าถึง 2 ทุ่มระหว่างวันธรรมดาเพื่อหลีกเลี่ยงการ blackouts หรือการตัดไฟทั้งหมดในบางช่วงเวลาเนื่องจากไม่สามารถผลิตไฟฟ้าได้เพียงพอ และถึงปัจจุบันก็พบว่าสามารถบรรลุเป้าได้เมื่อเปรียบเทียบกับตัวเลขเดียวกันของปีที่แล้ว

โครงการ Super Cool Biz ใช้วิธีการที่เริ่มมีมาตั้งแต่ปี 2505 โดยส่งเสริมให้ไม่ต้องผูกเนคไท ใส่สูทในหน้าร้อน ครั้งนี้ไปไกลกว่านั้นโดยสนับสนุนให้มนุษย์เงินเดือนทั้งหลายใส่เสื้อโปโล หรือเสื้อฮาวายไปทำงานในห้องทำงานที่ให้ปรับอากาศขึ้นเป็น 28 องศาเซลเซียส (ปกติ 25 องศาถือว่ามาตรฐานประหยัดแล้ว)

ญี่ปุ่นอาจเรียกได้ว่าเป็นประเทศที่เหลืออยู่น้อยมากในโลกที่คนไปทำงานในองค์กรใ้สูท ผูกเนคไท เรียกว่าแต่งตัวอย่างเป็นทางการเกือบทั่วทุกแห่ง โดยเฉพาะในภาครัฐและภาคธุรกิจ แม้แต่โซเฟอร์ขับรถส่วนตัวหรือรถยนต์ก็ใ้สูทกันอย่างสง่างาม ที่เหลือก็ใ้เครื่องแบบบริษัทกันอย่างเป็นระเบียบ

ถ้ายังแต่งตัวกันแบบเดิมอยู่ก็ไม่อาจปรับอุณหภูมิเพิ่มได้เป็นแน่ ดังนั้น 28 องศาเซลเซียส จึงถูกกำหนดเป็นมาตรฐานและใ้แต่งตัวตามสบาย ยกเว้นใ้ชุดอาบน้ำมาทำงาน

ตัวเลขพยากรณ์การใช้ไฟฟ้าอย่างมีการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา (real time) ตลอดจนปริมาณไฟฟ้าที่ผลิต ปรากฏอยู่คู่กับข่าวและคำพยากรณ์อากาศในโทรทัศน์ เมื่อสองตัวเลขนี้เข้ามาใกล้กันก็มีการส่งข้อความเข้ามื่อถือขอให้ประชาชนลดการใช้เครื่องปรับอากาศซึ่งเป็นตัวกินไฟลง

การแสดงตัวเลขเหล่านี้ซึ่งปรากฏสู่สาธารณะใน Web ในโทรทัศน์ คำประกาศของสถานีรถไฟตลอดเวลาหนึ่งเดือนที่ผ่านมา ถือว่าเป็นเครื่องมือที่ได้ผลเพราะเป็นการแสดงหลักฐานของการเกิดปัญหาใ้ทุกคนใ้มีส่วนร่วมช่วยแก้ไข

ในอาทิตย์ปลายเดือนกรกฎาคมที่ผ่านมา การใช้พลังงานไฟฟ้าเป็นเพียงร้อยละ 75 ของไฟฟ้าที่ผลิตออกมาอย่างน่าพอใจ และถึงปัจจุบันก็ยังไม่มีครั้งใดที่ตัวเลขการใช้และการผลิตเข้ามาใกล้กันอย่างน่าอันตราย ผู้เชี่ยวชาญบอกว่าจะรู้หมู้อจ่าก็เดือนสิงหาคมนี้แหละ

นอกจากประชาชนใ้ใช้ไฟฟ้าตามบ้านแล้ว โรงงานอุตสาหกรรมทั้งใหญ่เล็กก็ร่วมมือด้วยการย้ายวันหยุดมาเป็นวันทำงานธรรมดา เพื่อหลีกเลี่ยงการประดังใ้ไฟฟ้าในช่วงเวลาหนึ่ง (peak loading) จนไฟฟ้าไม่มีใ้ใ้ในช่วงนั้น

เหตุที่โรงงานร่วมมือไม่ใ้เพราะค่าปรับ 1 ล้านเยน (ประมาณ 39 ล้านบาท) หากไม่ปรับอุณหภูมิและดำเนินการตามมาตรฐานประหยัด แต่ด้วยความสำนึกในหน้าที่ของตนเองในการช่วยเหลือสังคม ในการเป็นส่วนหนึ่งของสังคม และในการไม่ต้องการเป็น “ตัวแปลกแยก” ของสังคม

ไม่มีสังคมใ้ใ้ได้หากไม่สามารถบริหารจัดการผู้มีพฤติกรรมต่อต้านสังคม (antisocial behavior) ได้ บ้างก็ใ้เรื่องราวของภูตผีปีศาจ อำนาจเด็ดขาดของผู้นำ อำนาจกฎหมาย ฯลฯ แต่สังคมญี่ปุ่นใ้กระบวนการทางสังคมเป็นเครื่องมือ

คนญี่ปุ่นแต่ดั้งเดิมมีเรื่องเล่าเกี่ยวกับเทพว่าพฤติกรรมที่นำไปสู่ความสัมพันธ์ในทางบวกกับคนอื่นจะได้รับรางวัลตอบแทน สิ่งที่เรียกว่า empathy หรือความสามารถในการเข้าใจความรู้สึกของคนอื่นเป็นสิ่งที่สังคมญี่ปุ่นให้คุณค่า ในทางตรงกันข้ามการกระทำซึ่งเป็นเรื่องเฉพาะตัวที่เป็นการแสดงถึง “ความแปลกแยก” ออกไป หรือพฤติกรรมต่อต้านสังคมและเป็นผลร้ายต่อสังคม จะถูกตำหนิว่าเป็นสิ่งเลวร้าย

เด็ก ๆ ญี่ปุ่นเรียนรู้แต่ยังเยาว์วัยว่าการมีสัมพันธ์ที่ใกล้ชิดกับคนอื่นเป็นสิ่งจำเป็นและเป็นการเติมเต็มให้ชีวิต เด็กรู้ว่าเขาเป็นส่วนหนึ่งของสังคมที่ต้องพึ่งพาและพึ่งพิงกัน เริ่มจากครอบครัว เพื่อนบ้าน โรงเรียน ชุมชน บริษัท ประเทศ ฯลฯ

การมีเครื่องแบบบริษัท สมาคม โรงเรียน เป็นสัญลักษณ์ของการเป็นหนึ่งเดียวกัน (ไม่มีใครเป็นคนแปลกแยก) เช่นเดียวกับลักษณะของธงของกลุ่มตระกูล แคว้น (ใครดูหนังซามูไรก็จะเข้าใจ) และเพลงประจำกลุ่มต่าง ๆ แม้แต่การมีเลือดกรุ๊ปเดียวกันของคนญี่ปุ่นก็เป็นเรื่องตื่นเต้นและเป็นสัญลักษณ์ในการเป็นสมาชิกของกลุ่มเดียวกัน

การร่วมกิจกรรมกับกลุ่มไม่ว่าทางการหรือไม่ทางการ โดยแท้จริงแล้วก็คือการส่งข้อความเชิงสัญลักษณ์ว่าปรารถนาที่จะเป็นส่วนหนึ่งของกลุ่ม การไปกินเหล้าตอนเย็นค้ำกับเพื่อน ๆ ร่วมบริษัทคือการตอกย้ำสัญญาณของการเป็นพวกเดียวกัน

เมื่อความรู้สึกพื้นฐานและค่านิยมของคนญี่ปุ่นเป็นเช่นนี้ จึงไม่น่าประหลาดใจเลยว่าการร่วมกันต่อสู้เพื่อป้องกันการขาดแคลนพลังงานไฟฟ้าเป็นสิ่งที่เป็นไปได้ การสำนึกประโยชน์ของส่วนรวมซึ่งอยู่บนพื้นฐานของการเห็นอกเห็นใจและเข้าใจความรู้สึกของคนอื่นตลอดจนความปรารถนาที่จะไม่เป็น “คนแปลกแยก” ออกไปจากสังคมที่เห็นว่าการประหยัดพลังงานเป็นเรื่องสำคัญ คือคำอธิบายความสำเร็จของโครงการ

การรณรงค์ในเรื่อง set-suden หรือการประหยัดไฟฟ้าและพฤติกรรมที่เกิดขึ้นของคนญี่ปุ่นในครั้งนี้ เป็นเรื่องน่าศึกษาเป็นอย่างยิ่ง เนื่องจากอาจเป็นบทเรียนที่สำคัญของการลดการใช้พลังงานของคนในประเทศพัฒนาแล้วอื่น ๆ ได้

ใครจะไปรู้ บทเรียนครั้งนี้อาจเป็นตัวริเริ่มช่วยรักษาโลกใบนี้ให้อยู่คู่มนุษยชาติก็เป็นได้
